

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ЕСТЕТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

THEORETICAL ASPECTS OF AESTHETIC COMPETENCE FORMATION IN FUTURE ENGLISH LANGUAGE TEACHERS

У статті висвітлено особливості формування естетичної компетентності майбутніх учителів англійської мови. Автор наголошує, що у підготовці учителя англійської мови велике значення має розвиток у нього потреби пізнавати прекрасне, розуміти естетичні цінності та творити красу як у собі, так і в майбутніх учнях, тому вона має здійснюватися шляхом гармонійного поєднання традиційних та інноваційних методик навчання. Визначено естетичну компетентність майбутнього учителя англійської мови як здатність такого фахівця естетично сприймати та розуміти прекрасне, включаючи формування естетичних знань, умінь, навичок, естетичних суджень, емоцій, цінностей, ідеалів, поведінки тощо. Автором встановлено, що формування естетичної компетентності у майбутніх учителів англійської мови – це процес поступового засвоєння естетичних знань, розуміння та прийняття естетичних цінностей, який сприяє формуванню естетичного смаку та естетичних здібностей у таких фахівців. Виділено складові парадигми естетичної краси, без яких неможливе формування естетичної компетентності майбутніх учителів англійської мови. Виявлено, що естетична культура є важливою частиною ефективною навчальною та позааудиторною виховною роботою щодо формування професійної майстерності у майбутніх учителів англійської мови. Виділено педагогічні умови, на основі яких має здійснюватися формування естетичної компетентності майбутніх учителів англійської мови. Автором стверджено, що формування естетичної компетентності майбутніх учителів англійської мови неможливо здійснити без знайомства з кращими зразками британської та американської поезії та прози, адже уміння уважно читати й розуміти текст у єдності змісту й форми сприяє створенню умов для всебічного й цілісного розвитку, збагаченню естетичних переживань і формуванню стійкого інтересу до естетики мовлення та постійного вдосконалення, реалізації творчих можливостей. Встановлено, що формуванню естетичної компетентності майбутніх учителів англійської мови також сприяє участь таких фахівців у рольових іграх, конференціях, інтерв'ю, симпозіумах та дискусіях, які проводяться виключно англійською мовою.

Ключові слова: естетична компетентність, учитель англійської мови, освітній

процес, навчання, творчий потенціал, естетичне виховання, естетична культура, уміння, знання, навички.

The article highlights the peculiarities of aesthetic competence formation in future English teachers. The author emphasizes that in the process of English teachers training, it is of a great importance to develop his/her inner desire to learn the concept of beauty, understand aesthetic values, and create the feeling of the beauty both, in him/herself and in students, which should be done through a harmonious combination of traditional and innovative teaching methods. The aesthetic competence of a future English teacher is defined as the ability of such specialist to aesthetically perceive and understand the beauty, as well as to form aesthetic knowledge and judgments, other necessary skills, emotions, values, ideals, behaviour, etc. The formation of aesthetic competence is a process of gradual acquisition of aesthetic knowledge, understanding and acceptance of aesthetic values, which contributes to the formation of aesthetic taste and aesthetic abilities in such specialists. The components of the paradigm of aesthetic beauty are highlighted. It was found that aesthetic culture is an important part of effective educational and extracurricular exercising during the formation of professional skills of future English teachers. The pedagogical conditions on the basis of which the aesthetic competence of future English teachers should be formed are highlighted. The author argues that the formation of aesthetic competence is impossible without acquaintance with the best examples of British and American poetry and prose, because the ability to carefully read and understand the text in the unity of content and form contributes to the creation of the necessary and sufficient conditions for comprehensive and holistic development, enrichment of aesthetic experiences and formation of a strong interest in the aesthetics of language and continuous improvement, realisation of creative possibilities. It has been found that the formation of aesthetic competence is also facilitated by future English teachers' participation in role-plays, conferences, interviews, round table discussions conducted exclusively in English.

Key words: aesthetic competence, English teacher, educational process, learning, creative potential, aesthetic education and culture, abilities, skills, knowledge.

УДК 378.011.3-051:811.111]:[005.336.2:111.852](045)
DOI <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2023/63.1.15>

Боклах Д.Ю.,
викладач кафедри іноземної філології та перекладу
Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля

Постановка проблеми. Спрямованість України на інтеграцію в європейський освітній простір висунула на перший план реалізацію сучасних світових тенденцій в освіті та підготовці професійної компетентності майбутніх учителів англійської мови. Це сприяло впровадженню в систему вищої освіти нових освітніх стандартів та демонстрації

нових освітніх технологій для формування активної, відповідальної, творчої та високорозвиненої особистості.

Тому, одним із важливих напрямів дослідження проблеми підвищення якості освіти майбутніх учителів англійської мови є інтенсивний пошук педагогічних умов, методів і форм навчання, які

сприятимуть формуванню естетичної компетентності. Усе це вимагає переосмислення професійної підготовки майбутніх учителів англійської мови.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Естетичні характеристики підготовки майбутніх учителів ґрунтовно висвітлено у вітчизняних наукових працях. Так, колектив авторів під керівництвом О. Галицян пропонує під естетичною компетентністю учителя-гуманітарія розуміти інтегративну особистісно-професійну характеристику такого фахівця, що ґрунтується на його здатності будувати професійно-навчальну діяльність за естетичними законами (розуміння характеристик трагічного і комічного, прекрасного і потворного, піднесеного і низького); складається з динамічного комплексу спеціальних знань і умінь (уміння вирішувати професійні завдання, керуючись естетичними ідеалами, культурно-гуманістичними цінностями); реалізується через ідентифікатори естетико-гуманітарного виховання, зокрема через естетичний смак, естетичну свідомість, естетичну культуру [3, с. 8]. І. Білан стверджує, що естетична компетентність тісно пов'язана з естетичною культурою, діяльністю та вихованням, а також естетичними смаками та уподобаннями [2]. Водночас Л. Глазунова наголошує, що естетична компетентність майбутнього учителя є частиною естетичної культури, яка визначає естетичні знання, смак, ідеали, розвиток здатності естетичного сприйняття явищ дійсності, потреби додавати краси творам мистецтва, навколишньому світу, охороняти красу природи. На думку вченої, формування естетичної компетентності відбувається в процесі індивідуальної творчої діяльності, естетичних стосунків з навколишнім світом, з народною творчістю, з природою тощо [4, с. 273].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Існуючі в науковому фонді численні дослідження особливостей естетичної компетентності майбутнього учителя, в повній мірі не висвітлюють методичні аспекти формування такої компетентності та потребують спеціального наукового дослідження.

Формулювання мети статті (постановка завдання). Мета дослідження – висвітлити особливості формування естетичної компетентності майбутніх учителів англійської мови.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сучасна вища освіта характеризує Україну як таку, що переживає гуманітарну та культурну кризу. Причинами цього явища є часткове відчуження індивідів, орієнтованих на пошук шляхів реалізації матеріальних інтересів до культурної спадщини, традицій, які позбавляють життя гуманістичного сенсу. Тому у підготовці учителя англійської мови доцільно надати особливе значення розвитку його потреби пізнавати прекрасне, розуміти естетичні цінності та творити красу як у собі, так і в майбутніх

учнях. Проблема формування естетичної компетентності майбутніх учителів англійської мови вирішується через практику оптимальної організації освітнього процесу та застосування методичних підходів і принципів.

Професійна підготовка майбутнього учителя англійської мови – це системний процес, сукупність елементів, які поєднують і вибудовують цілісність і єдність. Підготовка такого фахівця має здійснюватися шляхом гармонійного поєднання традиційних та інноваційних методик навчання, що допускають міждисциплінарну інтеграцію та зосереджуються на практичній естетичній діяльності.

Естетична компетентність майбутнього учителя англійської мови характеризує його здатність естетично сприймати та розуміти прекрасне, включаючи формування естетичних знань, умінь, навичок, естетичних суджень, емоцій, цінностей, ідеалів, поведінки тощо.

Формування естетичної компетентності у майбутніх учителів англійської мови визначається як процес поступового засвоєння естетичних знань, розуміння та прийняття естетичних цінностей, а також як розвиток емоційної спрямованості.

Формування естетичної компетентності майбутніх учителів англійської мови вимагає не лише наявності почуття прекрасного, а й умінь формувати в учнів знання та вміння бачити прекрасне в навколишній дійсності, особливо у фольклорі та промислах, традиціях, звичаях, обрядах, вміти відрізнити прекрасне від потворного, жити за законами краси та творити їх самому.

Принцип свідомості передбачає використання загальнолюдських надбань в естетичній підготовці майбутнього учителя англійської мови, бо від духовності та соціальної спрямованості кожної особистості залежить майбутнє суспільства. Так, під час занять у ЗВО майбутні учителі англійської мови знайомляться з англійською культурою та традиціями тощо. Це сприяє формуванню естетичного смаку та естетичних здібностей у майбутніх учителів англійської мови.

Сучасні методики викладання англійської мови та англійського спілкування на заняттях у ЗВО базуються на актуальних досягненнях лінгвістики, педагогіки, психології, психолінгвістики та комп'ютерних технологій. Усі ці компоненти об'єднані в естетичну парадигму, що виступає інструментом формування естетичної компетентності майбутніх учителів англійської мови.

Доцільно відзначити, що формування естетичної компетентності майбутніх учителів англійської мови неможливе без парадигми естетичної краси, складовими якої є:

1) краса, мелодійність, фонетичне багатство та лексикографічне розмаїття англійської мови;

2) природна та культурна краса англомовних країн (Великобританія, США, Австралія, Канада та Нова Зеландія);

3) краса мистецтва країни (література, живопис, архітектура, музика, театр, кіно);

4) естетичні особливості спілкування англомовного населення;

5) поведінка і краса характеру – видатні особистості з англомовних країн [1, с. 178].

Естетичні здібності та потреби є складовими механізми формування естетичної компетентності майбутніх учителів англійської мови. Водночас естетична культура є важливою частиною ефективної навчальної та позааудиторної виховної роботи щодо формування професійної майстерності у майбутніх учителів англійської мови.

Характерна риса розвитку педагогічної технології виявляється у формуванні естетичних засад майбутнього учителя англійської мови. Естетична основа розвитку педагогічної майстерності такого фахівця сприяє пошуків навчальної діяльності та підвищує ефективність спілкування з учнями. Уміння позитивно виражати свої почуття і ставлення до учнів є важливою основою педагогічної майстерності. Отже, введення естетичних елементів у структуру знань учителя слугує формуванню естетичних знань про дійсність, зокрема:

1) формуванню естетичних почуттів, які відображають власний розвиток учителя, оскільки чим вища естетична освіченість, тим вищий ступінь сформованості естетичних почуттів;

2) розвитку інтуїції, уяви, фантазії (інтуїція передбачає високу уважність, вразливість і здатність сприймати предмет дослідження і явища в цілому; уява виступає як елемент творчого пошуку, а після нього виконує ще й естетичну функцію; фантазія є складовою творчої діяльності та передбачає створення нових образів на основі колись сприйнятих);

3) формуванню вміння спостерігати за фактами і явищами життя (вміння спостерігати при розв'язанні завдань естетичного виховання базується на розвитку естетичних здібностей – естетичного сприйняття навколишньої дійсності);

4) формуванню естетичних ідеалів (сформованість естетичних ідеалів є показником ефективності естетичного розвитку особистості) [5, с. 23].

Позааудиторна діяльність у ЗВО у контексті формування естетичної компетентності у майбутніх учителів англійської мови характеризується динамічними процесами, в яких закладено потужний потенціал для саморозвитку таких фахівців. Тому формування естетичної компетентності майбутніх учителів англійської мови повинно здійснюватися за таких педагогічних умов: визнання цінності естетики середовища ЗВО; створення освітнього середовища для групи студентів, у якому майбутні учителі англійської мови

активізуватимуть набуття естетичних умінь і навичок; розробка та впровадження змістового, організаційно-методичного забезпечення позааудиторної діяльності майбутніх фахівців.

Викладачі ЗВО, творчо поєднуючи освітній і виховний процеси на лекціях, практичних і позааудиторних заняттях, програмуючи цілий комплекс педагогічних і науково-навчальних завдань у систему різноманітних видів діяльності майбутніх учителів англійської мови, повинні використовувати їх для формування у таких фахівців естетичних ідеалів. Тому, особливе місце у формуванні естетичної компетентності майбутніх учителів англійської мови займає творчий потенціал.

Найпотужнішим засобом впливу на особистість майбутнього учителя англійської мови, невичерпним джерелом естетичної парадигмальної функції англійської комунікації є читання та переклад автентичних текстів. Така діяльність дозволяє досліджувати красу мови та життя, покращувати знання іноземної мови через мистецтво, творчість та людські емоції.

Формування естетичної компетентності майбутніх учителів англійської мови неможливе без знайомства з кращими зразками британської та американської поезії та прози. Уміння уважно читати й розуміти текст у єдності змісту й форми сприяє створенню умов для всебічного й цілісного розвитку, збагаченню естетичних переживань і формуванню стійкого інтересу до естетики мовлення та постійного вдосконалення, реалізації творчих можливостей.

Однак парадигма формування естетичної компетентності майбутніх учителів англійської мови не повинна обмежуватися матеріалами з англомовних країн. Так, важливою передумовою функціонування має виступати краса англомовних країн, краса їх культур, мистецтв, життя видатних діячів, насиченість освітнього контенту [6, с. 43].

Також формуванню естетичної компетентності майбутніх учителів англійської мови сприяють рольові ігри, конференції, інтерв'ю, симпозіуми та дискусії, які проводяться виключно англійською мовою. Велике значення в естетичному вихованні має також особистість викладача. Його поведінка, його одяг, його постава, його рухи, його міміка, його голос, його інтонація – все це має бути зразком для майбутніх учителів англійської мови. Усе це говорить про те, що кожне заняття має містити естетико-педагогічну складову, яка свідомо спрямовується на формування естетичної компетентності таких фахівців.

Висновки з дослідження і перспективи подальших розвідок у цьому напрямі. Результати проведених досліджень дали можливість висвітлити особливості формування естетичної компетентності майбутніх учителів англійської мови. Визначено, що такий процес передбачає

набуття майбутнім учителем англійської мови естетичних знань, умінь та навичок для подальшої їх реалізації в освітньому процесі в майбутній професійній діяльності. Встановлено, що важливе місце у формуванні естетичної компетентності майбутніх учителів англійської мови займає парадигма естетичної краси англійської мови та англійськомовних країн. Дослідження показали, що особистість майбутнього учителя англійської мови через набуття ним естетичної парадигмальної функції англійської комунікації формується через читання та переклад текстів, а також через безпосередню участь у рольових іграх, конференціях, інтерв'ю, симпозиумах та дискусіях, які проводяться виключно англійською мовою.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Антонюк Н. М. Навчити сприймати красу: естетична парадигма у навчанні англійськомовного спілкування. Іноземні мови в навчальних закладах. 2003. №1. С. 178–181.
2. Білан І. В. Дефініції поняття «естетична компетентність» у психолого-педагогічній літературі. Science and Practice. Implementation to Modern Society: Proceedings of the 10th International Scientific and Practical Conference (June 4–5, 2021, Manchester, Great Britain). Manchester: Peal Press Ltd., 2021. P. 156–163.
3. Галицан О. А., Койчева Т. І., Осипова Т. Ю. Методичний ресурс формування естетичної компетентності майбутніх учителів гуманітарних спеціальностей. Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського. Сер. «Педагогічні науки». 2020. Вип. 1. С. 7–13.
4. Глазунова Л. О. Формування естетичної компетентності майбутнього вчителя-філолога. Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. 2012. №6. С. 268–274.
5. Долматова М. П. Естетичні чинники ефективного навчання англійської мови у ВНЗ. Наукові записки. Сер. «Психолого-педагогічні науки» (Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя). 2020. №2. С. 40–45.
6. Кутова О. М. Естетичні основи розвитку педагогічної майстерності викладачів вищих педагогічних навчальних закладів: метод. рек. Київ: ІПООД НАПН України, 2013. 73 с.